

MALÁ A VELKÁ VÍRA

PROBLÉM? ALE KDEPAK!

Jsou hrdinové a obyčejní lidé, siláci a všední lidé, rekordmani a běžci uprostřed startovního pole. Jsou velikáni víry a obyčejní věřící. Je tento běžný soudobý kontrast také kontrastem Bible? Myslí takto i Pán Ježíš. Počítají tak apoštolé?

Jinými slovy: Pokud je taková představa správná, pak je dobře zvýraznit mezi všemi svatými některé Svaté. Snad by se našel i důvod je uctívat, lépe řečeno obdivovat a napodobovat. Pokud je toto všechno pravdou, neplatí pak na církev a zástupy věřících světská pravidla? Nežijeme podle starověkých mýtů, které takové myšlení drží?

Pokud je toto všechno pravda, je třeba se modlit za zvětšení víry, spořit ji (na ni) a je třeba se nějak školit. Víru potom lze v dalších dávkách získat po přímluvách či péči školitelů. Nebo přichází po utrpení?

Pokud je to všechno pravda, pak je třeba působit na mravy, zahanbovat a plísnit žáky, protože jen pak poznají, že jim víra chybí a budou ji hledat. Budou vynalézat, jak ještě získat další úroveň. Takové myšlení ospravedlňuje přísné křesťanství a náročné vzdělávání bez ohledu na potřeby žáka, protože kdo se snaží - má velkou víru.

Pokud je to všechno pravda, pak jsou někteří obdarovaní nebeskými dary a jiní ne. Pak je opravdu církev dvourychlostní. Na jedné straně tradicionalisté mechanicky opakující modlitby a držící se tradice léty ospravedlněné a na druhé straně odvážní a charismaticky obdarovaní lidé, kteří mají právo církev oslovovat a určovat její budoucnost.

Nebo jde o to, že věříme a nebo nevěříme? Nebo je to tak prosté, že buď ano a nebo ne?!

Mnoha filozofům a teologům tím uberu práci, oni mi vynadají a zpochybní moje psaní. Tak klidně! Meditujte si a šťourejte se klacikem v nose, když vás to baví. Já říkám, že je to jinak. Buď věříš a nebo nevěříš.

Ale - co je to pak ta víra sama?! Jak vypadá? Jak se při ní mám cítit? Co pro své věření mám všechno vědět a co se mám naučit z paměti a na co mi stačí knížky? A jaké je místo pochybností? Jsou hříchem?

SPRAVEDLIVÝ Z VÍRY BUDE ŽIV

VÍRA OTCŮ

Od Abela až po nás

Dopis Židům 11, 4-40

Pisatel dopisu Židům sepsal galerii předků víry. Velice zajímavý seznam! Zatímco mezi otci víry chybí Adam a matka Eva, rozepisuje se nebývale pozitivně autor dopisu Židům o Sáře, která se přece smála a nepříliš věřila, že ve stu letech bude chovat. Mojžíš není chválen za to, že šel zpět do Egypta vyvést Boží lid, ale naopak, že z něj vnitřně a pak i skutečně utekl k pastevcům. Mezi těmito lidmi, kteří zjevně nejsou vypsáni všichni, není žádná fevnivost. A nakonec jsme ujištěni, že seznam je s otevřeným koncem, protože se do něj vejdemo i my: *A tito všichni, ačkoli se jim dostalo svědectví skrze víru, neodnesli si zásluhy, protože Bůh pro nás zamýšlel něco lepšího, nechtěl, aby dosáhli dokonalosti bez nás.* (Dopis Židům 11, 4-40)

Víra je tu vyjádřena ochotou čekat a poslechnout Boží plány. Ten, kdo věřil, ten se nedočkal nejpodstatnějšího výsledku svojí víry, to je hlavní charakteristika věřících podle tohoto textu. Dostali děti, život, svobodu, životního partnera, ale to vše nebylo tím, co čekali. Čekali na dokonalost. Čekali na nové nebe a novou zemi. To je zvláštní charakteristika. Je tím vytvořen prostor pro každého z nás, ale vypovídá to také něco o těch samých lidech. Je tím řečeno, že neztratili pochybnosti, že neměli pocit úplného splynutí, pevné jistoty bez zachvění. Není tím řečeno, že jim nic nechybělo. Jinými slovy: byli to zcela normální lidé s mnoha zmatky, strachy a úzkostmi, které přinášela moderní doba. Každá epocha má svůj *modus* života, a tedy moderní způsob života a chápání podstatných věcí. Byli pro svou dobu blázny a sami si nebyli jisti, ale udělali to, co udělat měli. A to je to podstatné.

Někteří, a ti pak v textu pochopitelně chybí, pro svoje čekání dokonalosti opomněli víru dočasnosti. Chtěli více a důkladněji doložit Boží vůli. Měli pocit, že když nemohou věřit se skálopevnou jistotou, nemohou věřit úplně. A vrcholem jejich potřeby získat dokonalou víru bylo to, že se rozhodli nedělat nic, v čem by neměli úplnou a dokonalou jistotu. Tím opomněli vykonat mnoho zcela lidských a rozumných věcí. Pro strach z nedokonalosti nezabránili zlým věcem a nepomohli dobrým. Neudělali ani *to* málo, protože to nebylo dokonalé. Ve svém čekání se topili v pasivitě.

Jsou však lidé, kteří se nevtěsnali do žádného ze známých vyznání víry. V polovičce textu se zadřeli a nemohli dál, nevěřili. Měli příliš mnoho otazníků nad Bohem, nad lidmi, nad církví, nad sebou samými. Ale přesto udělali to, co bylo dobré. Vykročili na cestu provázení pochybnostmi, ale udělali to, *co by udělal každý*. Tak obvykle charakterizovali činy, které se dnes zdají hrdinské. Sami sobě říkali, že jsou agnostiky, protože jim nebylo dáno uvěřit. Neměli ani tu šanci, kterou ve svém případě popisuje anglický spisovatel C.S.Lewis, jehož víra začala *nejneochotnější konverzí na světě* a připadal si, jako by do světa víry byl vnesen nohama napřed a veškerý rozum a vůle se víře vzpíraly.¹ Byl však přemožen či zaskočen radostí, jak nazval knihu o svém životě a obrácení k Bohu. Tento muž nejistot pak dodával naději rozhlasovými projevy na vlnách BBC ve dnech Bitvy o Londýn.

Provázel jsem v listopadu 2009 po nemocniční chodbě starého muže pár dní před smrtí. Nejednou se mi svěřil, že nemohl uvěřit, protože mu nebylo dáno. Nikdy se křesťanem nenazval. A ten poslední den našich rozhovorů těžce popadal dech a sotva mluvil. Chtěl však na procházku. Jemu vděčím za mnohé. Jsem přesvědčen, že mne k němu poslal Pán Bůh, když se na to zpětně dívám. Hádali jsme se, uměl každého parádně urazit. A dával si na tom záležet. Chodíval jsem k němu proto, že mne naučil mnohé z práva a z praktické politiky. Vážil jsem si jeho přátel, s nimiž jsem se mohl setkat na jeho zahradě či v hostovském pokoji. Ale víru ten starý muž nenašel... Ovšem, dovedu si představit, že mu Pán Bůh tehdy po odchodu tváří v tvář řekl, že jeho pokorná nevěra, ve které dělal, co mohl, je vlastně vírou, protože k dokonalosti ještě nikdo nedošel. Tato slova mohou být dobrou zprávou pro mnohé agnostiky.

Jisté je, že víru druhých nejsme povoláni měřit. Nebyl nám dán žádný *vírometr* a Pán Bůh to zjevně po nás nechtěl. Jen se musíme o svou víru poprat. S Mojžíšem odmítnout radovánky v Egyptě a jít pást ovce. Princ se vzděláním a znalostmi se zahazuje u dobytka! Převaha teoretických znalostí, stádních mechanismů církevních komunit a všech pocitových projevů víry válkuje činy. Myslím tím činy víry. Ano, stejně tak dnes nebudeme pracovat v sázkovém průmyslu, ať jsou to automaty či velký byznys. Nebudeme ani o chvíli déle poslanci proto, že jsme nadělali půjčky a teď nemůžeme opustit mandát proto, že jsme zavázáni a potřebujeme vydělat. Sice nás to nutí kývat k podlým věcem, ale kdo by pak zaplatil hypotéku!? Poslancovat a senátorovat může člověk jen tehdy, když je svoboden odejít a skončit, když je to třeba. Ale není třeba myslet tak vysoko, to pravidlo platí na každé úrovni.

Před dvaceti dvěma lety věřící člověk nemohl být ve Sboru národní bezpečnosti, nemohl být soudcem, nemohl být politikem a velmi často ani zaměstnancem podniku zahraničního obchodu. Dnes je to jinak a stále se svět mění. Nikde není seznam a kdo by jej sepisoval, tvořil by sektu; ale počet míst, kde člověk nemůže věřit, spíše roste. A to proto, co se v tom zaměstnání dělá. Ano, ještě jednou buď řečeno: Pro to, co se tam dělá! Ač dnes všude dovolují zaměstnavatelé chodit do kostela a vyznávat si různé bizarní věrouky, protože žijeme v evropské demokracii, nahrazují si otroctví jinak. Předpokládají, že jejich zaměstnanec bude bez slova dělat to, co si přejí. Ale na tom není nic nového! Za komunismu se dalo docela dobře evangelikálně věřit a sepisovat knihy o věrouce, byť je nikdo nevydal a nevytiskl. Ale v tom víra nebyla. To vše od Adama až podnes ukazuje, že víra je znát z toho, co děláme a neděláme. Ale především z toho, co děláme.

VÍRA JEŽÍŠOVA

O čem mluví Abakuk a co opakuje Pavel?

Abakuk 2, 4

Podle mnoha křesťanů víra v Ježíše začíná dějepřpravou a rychle se dostane k vyznáním, které sdílí celý svět. Ať mají adepti víry jakékoliv vnitřní problémy přitakat vyznání, za základní se považuje akceptovat vše bez námitek. Ale, co když máme námítky a nemůžeme vyznávat vše, protože tomu ještě nerozumíme a nemáme v tom jasno?

V mých mladých letech měli lidé problém s otázkou, zda Ježíš vůbec existoval. Před dvaadvaceti lety se smrskla misijní činnost do toho, že jsme lidem hráli zpátečníky a blázně, protože socialismus byl na dotek a víra v Ježíše, který existoval, byla nesmyslná. Pamatuji si,

¹ Volný překlad z knihy *Zaskočen radostí*, vydal česky Návrat domů, 2006. V úvodu známý spisovatel napsal toto: Tuto knihu jsem napsal jednak proto, abych vyhověl těm, kdo se mě ptali, proč jsem se z ateisty stal křesťanem, jednak proto, abych vyvrátil několik mylných představ, které se zřejmě rozšířily. Do jaké míry bude tento příběh zajímat i jiné lidi než mě, závisí na tom, nakolik rovněž zakusili to, čemu říkám „radost“. Jde-li o něco běžného, pak se snad bude hodit snaha popsat ji podrobněji, než se zatím (jak mám za to) dalo. K psaní mě povzbudilo i následující pozorování: Mnohdy člověk zmíní něco, co považuje za zcela jedinečný osobní pocit, a k jeho překvapení přinejmenším jeden (a často více) z přítomných odpoví: „Cože? Ty jsi to také zažil? Já si vždy myslel, že jsem to zakusil jen já.“ C. S. Lewis

jak jsem profesorce na střední škole při občanské výchově opáčil, že věřící jsou více ti, kteří dokážou důvěřovat straně a vládě, protože svět v péči komunistické strany spěle rychle do neřešitelných problémů. S mou vírou jsem se prohlásil za - realistu.

Ale problémem biblických lidí bylo něco jiného, než existence či neexistence Ježíše Krista, jako historické postavy. Buď v tom měli jasno, protože Ježíše znali, nebo důvěřovali těm, kteří jej viděli a mluvili o něm. Nicméně, tehdejší starověký svět měl s Ježíšem potíže: Nedokázali v něm vidět Syna Božího. A to dokonce ti, kteří jej viděli na živo. A přestože s nimi mluvil velice rozumně, a Bible je obecně logická kniha, nezbylo mu nic jiného, než říci: *Alespoň pro ty skutky mi věřte!* (Janovo evangelium 10, 37-38) Ježíšova víra byla vidět na jeho práci a později na tom, co Ježíšovo jméno dělali s lidskými životy, když uvěřili.

Proč se dnes potácíme stále mezi věroukami, které představují Ježíše z mnoha úhlů pohledu? Stále se zabýváme tím, čím jsme se zabývali před lety. Namísto toho, abychom se pustili do *víry Ježíšovy*. To ovšem vypadá, jako by Ježíš musel věřit! A pak se můžeme dále ptát, zda byl Božím Synem, jenž je v nebi doma, když musel věřit.

Věřil, protože víra Ježíšova nebyla naukou zákoníků, ale činy, kterými věřil. Nám se pak představuje Pán Bůh jako ten, kdo *ospravedlňuje toho, kdo žije z víry Ježíšovy*. (dopis Římanům 3, 26) Tedy Ježíšovým postojem k životu, Ježíšovou důvěrou k Otci a ochotou dělat jeho dílo. Posvěcení Božího jména, skutečnost království Božího a Boží vůle v nebi i na zemi. To bylo to, co Ježíše zajímalo. To byla jeho víra.

Víra je skutečně ze slyšení, jak píše stejný Pavel do Galácie (3, 2 a 7) což neznamená, že pochází z nauky, která je vykládána do úmrtí stále dokola a nás pak bolí za krkem, jak sedíme a sedíme a sedíme a zíráme na kazatelnu. A stejně rozumíme jen o málo víc a po kouskách. Víra je ze slyšení a z poslušnosti toho, co jsme zaslechli. Pak ten Ježíš se svou vírou žije v nás a dělá v nás, co on sám potřebuje. Proto apoštol Jakub ve svém dopise (2, 14-26) zdánlivě záporně poznamenává, že *víra bez skutků je mrtvá*. Jsou vykladači, kteří tu vidí rozpor mezi tvrzeními Pavla a Jakuba. Luther snad ani Jakubův list v Bibli nechtěl, ale on sem patří a nijak se s Pavlovým kázáním nevyklučuje.

I ďábel věří, ale třese se, říká Jakub (2, 19), přesně: "Také démoni *tomu* věří, avšak chvějí se." To znamená, že musí vždycky a proti své vůli dělat, co Bůh chce. Jejich víra je ale poslušnost z hrůzy. Výraz, kterým je to *chvění* v Bibli psáno, je ojedinělý. To ukazuje, že jejich vitalita je vniveč, pokud mají poslechnout. Nicméně naše konání víry, naše práce v poslušnosti je také s *bázní a třesením* (Filipanům 2, 12)², ale to naše třesení je *trémou*, jak říká řecký výraz pro *třesení*. To je docela něco jiného, než u ďáblů. Ať žijí *trémisti!* S básníkem si můžeme opakovat: *Být pevný ve víře / s dohledem bachaře / jaká to lopota / monolit - velikán / to je věc sochaře / nikoliv života* (Zeno Kaprál)

POMOZ MOJÍ NEDOVĚŘE!

Mějte víru Boží

Marek 11, 22

Učedníci měli taky s vírou potíže. Tedy přesně s tou, která něco dělala. Třeba Petr namísto víry lezl na vlny. Neměl pochybovat a v důvěře si neměl žádat potvrzení Ježíšovy existence svým chozením po vodě. K čemu to?! (Matoušovo evangelium 14, 22-33). Matouš pro to používá slovo *malověrný* a jednou si jej půjčí také Lukáš (12, 28) Nicméně, vždy to znamená, že člověk prostě nevěří, že by se Pán Bůh mohl postarat. Neznamená to jakousi *malou míru víry*.

Chápeme tatínka, který v příběhu o nemocném klukovi zmítaném záchvatem dále nemeditoval nad vírou a v souhlase se skutečností vykřikl: "*Sakra, já už nevím, co je víra nebo nevěra, nevyznám se v tom, ale prosím tě, honem něco dělej!*" Tedy znělo to podle evangelia slušněji: *Věřím, pomoz mojí nevěře!* a ani Pán Ježíš s ním nepřebíral jeho míru víry. Uzdravil a pomohl. (Markovo evangelium 9, 17-24)

Učedníci slyšeli o tom, že je bratrovi, když přijde s pokáním, třeba odpouštět sedmdesátkrát sedmkrát, prostě moc... *Zhřeší-li tvůj bratr, pokárej ho, a uzná-li svou vinu, odpusť mu. A zhřeší-li proti tobě sedmkrát za den a sedmkrát se k tobě obrátí se slovy: 'Uznávám svou vinu, odpusť mi', odpustíš mu.* " *Apoštolové řekli Pánu: 'Přidej nám víry!' Pán řekl: 'Kdybyste měli víru jako zrno hořčice, řekli byste této moruši: 'Vykořeň se a přesad' se do moře', a poslechla by vás.* " (Lukášovo evangelium 17, 1-10) Bylo jim těžko odpouštět, tak si hoši zažádali větší dodávku čerstvé víry. Bylo to něco jako čerstvější brokolice či pórek z

² Ale i Markovo evangelium 16, 8; 1. dopis Korintským 2, 3; 2. dopis Korintským 7, 15 a Dopis Efezským 6, 5

trhu. Jako by byla víra na centimetry a na kila. Jako by jí mohlo být jinde více. To jsou ale lidské představy. Boží vidění je jiné: buď víru máš a nebo víru nemáš.³ Odpověď obsahuje také Ježíšův veselý sarkasmus: Pomáhá si při řeči nejmenším známým semínkem – hořčičným. Stačila by víra tak malá, jako to zrnko (dnes by Ježíš třeba mluvil o neutronech). A děly by se věci! Třeba stromy by se stěhovaly do moře. Když ale Ježíš mluví o rozsochaté moruši, která by se měla na víru z hořčičného semene přesazovat do moře, nemíní to ani v nejmenším dělat. A ani to od nás nečeká. Není iluzionista a čaroděj. Ježíš nestěhuje předměty, alespoň o tom nevíme z evangelií.⁴ Ježíš mění lidské duše a snímá náš hřích. A měl k tomu i svoje učedníky v míře pro ně možné. Tedy u těch, kteří proti nim zhřešili.

A protože zavětril křesťanský alibismus, nezámem o okolí a spotřební víru, kterou je třeba stále doplňovat z plných regálů hypermarketů víry, nalil učedníkům čistého vína. Nebude je obskakovat. Není jako pán, který přivítá zablácené otroky doma a dopřeje jim odpočinek, teplou lázeň a dobré jídlo, a pak třeba... také i práci. Jasně jim vykládá, že pro ně má práci hned teď. Umyjí se a obléknou zástěru a budou sloužit a ještě ohodnotí svůj výkon jako to, co byli povinni udělat. Dokonce se nazvou *neužitečnými* služebníky... Buď budou věřit nebo ne. Víra Boží je v poslušném přitakání na Boží plány. A to nám chybí.

JE NĚJAKÁ VÍRA VELKÁ?

Ano, samozřejmě. Každá!

Matoušovo evangelium 15, 21-28

Žena syrofenitka přišla k Pánu Ježíši s naléhavým problémem své dcery. Bylo to na smrt. A bylo to nepříjemné i samotnému Kristu, když volala po pomoci. Odbyl ji, že je tu jen pro potomky Jákobovy. Ale ona se nedala, nenaštvala se, že je považována za psí plémě. Oj, ta Ježíšova politická nekorektnost!

Žena odpověděla jasně: „*Ano, Pane, ale vždyť i psi jedí z drobtů, které padají se stolu jejich pánů.*“ *Tehdy jí Ježíš odpověděl: „Ó ženo, tvá víra je veliká. Staň se ti, jak chceš.“ A od té hodiny byla její dcera uzdravena.*

Pán u této ženy našel velkou víru svěřenou Jákobovým dětem. Jejím základním charakterem bylo, že je *velká*. Ta víra byla velice akční stejně, jako víra jiného pohana - setníka v Matoušově evangeliu 8, 10. To proto, že neproblematizoval Ježíšovu kompetenci velet. Víra těchto lidí byla činná, spjatá se životem. A její zmínka je dodnes v liturgii *nejen* římské církve: *Pane, nejsem hoden abys vešel pod mou střechu, ale řekni jen slovo a má duše bude uzdravena.*

ROSTE NĚJAKÁ VÍRA?

Rostou v ní lidé, co do počtu i dospělosti

2. Tesalonickým 1, 3

Je jedno místo, kde se připomíná růst víry. Ale to hovoří spíše o růstu vlivu celého společenství, než o nějakém růstu Božího daru víry. Do Tesaloniky píše apoštol Pavel: *Bratři, jsme zavázáni stále za vás Bohu vzdávat díky, jak je to správné, protože převelice roste vaše víra a rozhovňuje se láska všech vás k sobě navzájem.* Míni s tím podle jedinečného výrazu v původním textu spíše šíření, růst vlivu a rozsah víry, tedy křesťanství jako takového. O šířící se víře mluví už 1. Tesalonickým 1, 8 velice pochvalně. A stejně tak je to míněno i ve 2. dopise Korintským 8, 15, kde je vše v souvislosti s rostoucím počtem lidí, tedy s rozšířením víry v Acháji.

CO MÁ TEDY RŮST?

RŮST MÁME MY

Buď vůle Tvá, jako v nebi, tak na zemi

Matoušovo evangelium 6, 9-15

Náš *status* je jasný: jsme Boží služebníci a snad nikoho neurazí když řeknu, že v původním textu je výraz *otroci*. Ti v závislosti na živém Bohu dělají to, co mají. Rosteme a dozráváme do služebníků, kteří poslechnou a dělají. Bůh se nechová jako neosobní osud, nemá vše

3 Míra víry - větší či menší - je zřejmě špatným porozuměním. Je fakt, že člověk dostává míru *Kristova obdarování*, tedy větší nebo menší podíl na jeho údělu, na jeho práci a úkolech (Efezským 4, 7 a 2. Korintským 10, 13) Jsme více či méně zatíženi pronásledováním a trápením, ale to není míra víry. Viz Koloským 1, 24. Text o „míře víry“ je jasně v souvislosti s prací a posláním: (Římanům 12, 3n) *Každému z vás říkám na základě milosti, která mi byla dána: Nesmýšlejte výš, než je komu určeno, ale smýšlejte o sobě střízlivě podle toho, jakou míru víry udělil každému Bůh. Jako je v jednom těle mnoho údů a nemají všechny stejný úkol...*

4 Tak je to stejně i pod horou proměnění, možná to byl jiný příběh a možná je to nakonec popis téhož. Z hory se stala moruše, ale stejná je argumentace o víře: Učedníkům i podle Matoušova evangelia říká, že nevěřili, proto nemohli zlého ducha vyhnat... (Matoušovo evangelium 17, 19-20) *Když byli učedníci s Ježíšem sami, přistoupili k němu a řekli: „Proč jsme ho nemohli vyhnat my?“ On jim řekl: „Pro vaši malověrnost – lépe: nevěru! Amen, pravím vám, budete-li mít víru jako zrnko hořčice, řeknete této hoře: „Přejeď odtud tam“, a přeje; a nic vám nebude nemožné.* (Stejně tak Matoušovo evangelium 21, 21n; Markovo evangelium 11, 22n)

nalinkováno dopředu bez zájmu o naše srdce. Jako hrnčič drží ruce na hlíně, aby hnětl. Proto se modlíme a měníme se do Jeho podoby, o čemž Efezským píše Pavel v dopise (4, 15) takto: *...abychom byli pravdiví v lásce a rostli všemi způsoby v toho, který je hlavou, v Krista...*

Jsme *Božími přáteli* s podmínkou, že uděláme všechno, co Pán Bůh chce. Viz Janovo evangelium 15, 14. Tedy s podmínkou: *...Vy jste moji přátelé, činíte-li, co vám přikazuji...* Nesmíme si tedy z Pána Boha dělat přítelíčka, protože to tam nikde není, on není naším přítelem - snad v písních, ale ne v Bibli. Nebere na nás tedy ohled jako na partnery, se kterými se radí. Nemáme možnost do jeho vůle mluvit, máme možnost ji přátelsky poznat tak, jako Abraham mohl dojít k číslům, které měl v uzávěrce Sodomy a Gomory Bůh (Genesis 18, 16nn). Pán Bůh přátelsky⁵ Abrahama nepostavil až před titulky ranních novin, Abraham už dopředu věděl, že v Sodomě není spravedlivý nikdo⁶, a že bude zachráněn Lot z milosti.

Růst má také náš vliv na společnost. A to znamená i skutečný růst co do počtu dnes spíše malých komunit křesťanského činu, které se drží bratrsky při sobě. Musí to být komunita, kde se dá víra žít činem. Jistě je to věc organizace a jde to i ve větším provedení, ale nezbytná potřeba víry v činech si vyžaduje adresné společenství, skupinu lidí, která se zná a může se navzájem domlouvat a přít. Může spolu pochybovat - a přesto se zvednout a jít dělat.

Proto má smysl se modlit, abychom poznali Boží jednání a mohli se v něm účastnit. S důvěrou živému Bohu předkládáme sebe a své milé i svět, ve kterém žijeme, a víme, že se nemodlíme marně. My se měníme a mění se i svět tak, jak Bůh chce. A my smíme být u toho. A věřit budeme, protože je to třeba. A všechny rozumové argumenty svědčí spíš pro víru, právě s ohledem na to, co za lidmi víry zůstalo.

⁵ Abraham byl Božím přítelem, podle toho, co píše Jakub ve svém dopise 2, 23 a Mojžíš také podle Exodu 33, 11

⁶ Či snad jen jeden, samotný Lot, který mučil svou duši tím, že bydlel s lidmi v Sodomě. (2. Petřův dopis, 2, 7nn)